

Arbetsmarknadsdepartementet
Enheten för integration och arbetet mot
segregation
A2023/00885

Yttrande betänkande Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Inledning

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen Östergötland välkomnar möjligheten att yttra sig över delbetänkandet. NCH belyser i detta yttrande särskilt hedersrelaterat våld och förtryck.

Sammanfattande synpunkter

NCH tillstyrker i stort utredningens förslag och ser positivt på att utvidga målgruppen för etableringsinsatser.

NCH saknar dock ett resonemang i utredningen kring de kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Utredningen omnämmer normer och värderingar som betonar traditionella familjeroller men beskriver inte vidare förekomsten av patriarkala normer i en hederskontext och hur dessa kan leda till att kvinnor begränsas när det gäller utbildning och arbete. De presenterade förslagen tycks grundade i förutsättningen att de berörda kvinnorna alltid har möjlighet att välja själva om de ska delta i utbildning eller arbete.

NCH saknar vidare tydliga förslag i utredningen kring hur kvinnor som lever i en hederskontext ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Det är av vikt att dessa kvinnor får den hjälp och det stöd de behöver för att kunna tillgodogöra sig utbildning och arbete. I Jämställdhetsmyndighetens rapport *Stärkta möjligheter genom samverkan (2022)*¹ hänvisas till forskning som visar att om mamman i familjen arbetar minskar sannolikheten att hennes barn utsätts för olika former av hedersförtryck. Att förbättra möjligheten att studera och arbeta för kvinnor som lever i en hederskontext kan därmed även leda till bättre möjligheter för kommande generation. Det är också viktigt att belysa det långsiktiga stödet för dessa kvinnor även om utredningen endast rör nyanlända.

¹ Jämställdhetsmyndigheten, *Stärkta möjligheter genom samverkan*, 2022:13

2023-10-24

För att säkra kvaliteten i undervisningen på samhällsorienteringen anser NCH att en nationell enhetlig utbildningsplan bör tas fram för samhällsorienteringen. Vidare menar NCH att det finns behov av en nationell enhetlig utbildning för samhällskommunikatörer, vilket idag saknas. Båda dessa utbildningar bör innefatta kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck.

Detaljsynpunkter

5.5 Normer, värderingar och attityder påverkar kvinnors arbetsmarknadsutfall

Normer och värderingar om kvinnors förvärvsarbete

NCH är positiv till att utredningen lyfter normer och värderingar som en förklaring till utrikes födda kvinnors långsamma etablering på arbetsmarknaden, men anser att det är anmärkningsvärt att utredningen inte nämner hur utsatthet för våld i allmänhet och för hedersvåld i synnerhet kan påverka kvinnornas möjlighet både att få tillgång till och att delta i utbildning och arbete.

Det saknas i nuläget forskning om hur hedersrelaterad utsatthet påverkar etablering i arbetslivet.² I den myndighetsgemensamma planen för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelserna, Migrationsverket och Socialstyrelsen redovisade till regeringen i mars 2023 konstaterar myndigheterna dock att de kvinnor "...som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck riskerar att påverkas i både skolgång, möjligheter till högre utbildning och yrkesval. Möjligheterna att arbeta försvåras om kvinnorna lever under hotbild, skyddade personuppgifter och ständiga uppbrott. Andra hälsoaspekter som lyfts av olika aktörer som möter kvinnorna är den psykiska ohälsans inverkan på möjligheterna till arbete".³ Denna aspekt saknas i utredningen och kan påverka hur målgruppen tar till sig de utökade möjligheterna till studier och arbete, vilket i sin tur kan leda till att utredningens förslag kring att öka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden får ett begränsat genomslag.

² Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet, En analys av hinder och möjligheter*, 2021

³ Arbetsförmedlingen, *Myndighetsgemensam plan för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden*, 2023-03-31, Af-2022/0046 3693

2023-10-24

7.2 Fler nyanlända har behov av särskilda etableringsinsatser

Anhöriginvandrare är ofta försörjda, men sällan självförsörjande

NCH instämmer i utredningens bedömning om att målgruppen för etableringslagen bör utvidgas. Att genomföra insatser som ökar utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden är viktigt utifrån flera aspekter, inte minst för att förebygga att dessa kvinnor hamnar i ytterligare beroendeställning till den partner som de invandrat till. Detta då sådana omständigheter kan förmodas öka risken för utsatthet för våld. Forskning om hedersrelaterat våld och förtryck i England och Wales visade att personer med osäker migrationsstatus som bodde med sina män och/eller ingifta släktingar utan tillgång till egna ekonomiska medel var särskilt utsatta för multipla former av våld, däribland hedersrelaterat våld.⁴

7.4 Hur och vem bör informera om möjligheten att delta i etableringsprogrammet?

7.4.6 Enhetlig myndighetsinformation bör tas fram

NCH tillstyrker förslaget om att en enhetlig gemensam myndighetsinformation bör tas fram till nyanlända, men vill framföra att det är viktigt att säkerställa att anpassad och lättillgänglig information kring hedersrelaterat våld och förtryck och dess uttrycksformer, däribland könsstympling och tvångsäktenskap, innefattas i den information som lämnas. I denna del kan NCH stödja arbetet och bidra med kunskap.

7.7 Uppföljning av reformen

NCH tillstyrker förslaget om att Statskontoret ska få i uppdrag att göra en uppföljning av reformen. NCH vill dock uppmärksamma att utredningen fokuserar endast på den kvantitativa uppföljningen vad avser antal personer som har erhållit information om och som deltar i insatserna. Det är av vikt att även beakta hur kvaliteten på insatserna ska följas upp.

Länsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att följa upp kommunernas arbete med samhällsorienteringen. Länsstyrelsen konstaterar i sin återrapportering för 2022⁵ att det finns en utvecklingspotential i hur den kvantitativa uppföljningen av samhällsorienteringen genomförs. Om förutsättningar fanns att inhämta uppgifter från en nationell databas skulle det vara möjligt att få tillgång

⁴ Violence Against Women, 2020-2021, Vol. 27, *Honor-Based Abuse in England and Wales: Who Does What to Whom?*, Liz Bates

⁵ Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 3.B.23 enligt regleringsbrevet för 2022

2023-10-24

till statistik som är mer samstämmig, enhetlig och jämförbar över tid och mellan kommuner. Länsstyrelsens uppföljning skulle då kunna fokusera på de kvalitativa aspekterna av utbildningen, vad gäller deltagares och samhällskommunikatörers upplevelser, i syfte att främja lika förutsättningar för deltagare i hela landet.

NCH anser att framtagandet av en nationell enhetlig utbildningsplan för samhällsorienteringen skulle vara ett viktigt led i att höja kunskapsnivån. Härvid framhålls även behovet av en nationell enhetlig utbildning för samhälls- och hälsokommunikatörer, då detta idag saknas. I en sådan utbildning är det av vikt att information om hedersrelaterat våld och förtryck finns med som en del i utbildningens innehåll. Utbildningen bör även knytas till ett utvecklat metodstöd så att samhällskommunikatörerna kan få stöd i att förmedla kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck i undervisningen.

9.5 Samverkan för nyanländas etablering

Den myndighetsgemensamma planen för utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden bör genomföras

NCH ser positivt på att den myndighetsgemensamma planen för utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden genomförs. Det är dock viktigt att planen kopplas till det regeringsuppdrag som tilldelats myndigheterna om ökad upptäckt av våld.⁶ Medarbetare på myndigheter som möter nyanlända kvinnor behöver ha kunskap om alla typer av våld, däribland hedersrelaterat våld och förtryck, så att de kan verka för ökad upptäckt av våld. I ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck krävs det vidare insikt i hur en hederskontext, där våldet och förtrycket kan utövas av flera familjemedlemmar, släktingar eller andra personer, påverkar den utsatta kvinnan och hennes möjligheter till studier och arbete.

11.4 Konsekvenser för jämställdheten

NCH saknar i denna del ett resonemang kring hedersrelaterat våld och förtryck. I utredningen tas inte i beaktande att även om kvinnan har en egen förvärvsinkomst kan hon utsättas för olika typer av våld, vilket kan medföra negativa konsekvenser även ekonomiskt. I konsekvensanalysen omnämns att sysselsättning och ekonomisk trygghet ger förutsättningar för att minska kvinnors utsatthet för våld och trakasserier, och att avlönat arbete ger ekonomisk självständighet livet ut och ökad ekonomisk jämställdhet. NCH saknar härvid ett resonemang kring vilka konsekvenser våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, kan få för

⁶ Regeringsuppdrag, *Uppdrag om ökad upptäckt av våld m.m. 2022–2024*, A2022/00842

2023-10-24

kvinnans ekonomi såsom ökad sjukfrånvaro på grund av psykiskt eller fysiskt våld. Utredningen bortser vidare från ekonomiskt våld och kontroll, vilket kan innebära att även om kvinnan har en egen inkomst är det inte självklart att hon själv kan disponera denna.

Ärendets slutberedning

I detta ärende har länsråd Ann Holmlid beslutat. Utredare Pernilla Gunnarsson har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har utredare Elin Hellberg och Jenny Nilsson Folke, handläggare Christoffer Martinelle, enhetschef Isak Hjortzberg vid enheten för utredning och analys, enhetschef Linda Vallin enhetschef vid enheten för stöd och samverkan, samt Sandra Petersson, avdelningschef, vid Nationellt Centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck deltagit.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på
www.lansstyrelsen.se/dataskydd.